

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA İNGİLİZ PROPAGANDA FAALİYETLERİ VE OSMANLI DEVLETİ

Öğ.Yzb. Servet AVŞAR*

GİRİŞ

Bilindiği gibi propaganda, insanlara her türlü konuyu anlatmada, savaşta ve barışta milli bünyenin mukavemetini korumada çağın her türlü tekniği kullanılarak yapılan bir girişimdir. Uluslararası ilişkilerde güç ve rekabet mücadelesinin bilinen araçları diplomasi, ticaret ve savaştır.¹ Böylesine önemli fonksiyonları olan propagandanın temelleri insanlık tarihi kadar eskidir ve insanoğlu varolduğu sürece de devam edecektir.

Savaşta ise, açıklanan görevleriyle birlikte muharebe alanlarının ve gerilerinin belirlenen amaçlar doğrultusunda hedef kitle sayılarak yanıtma, kışkırtma gibi görevleri üstlenen “harp propagandası” hizmetleri örgütlenmeye başlandı. Birinci Dünya Savaşı devam ederken “propagandayı”, “dezenformasyonu” ve “ajitasyonu”, ülke içinde ve dışında, varlığının devamı için temel şart olarak kabul eden Sovyet ihtilali ve Bolşevik rejim propaganda faaliyetlerinin kapsamını ve özelliklerini geliştirdi. Siyasî görüşlerin, düşüncelerin ve bir ideolojinin propaganda ile benimsetilip yaygınlaştırılacağı, rakip düşünce ve ideolojilerinin etkisiz kılınabileceği en geniş biçimde bu rejimle birlikte ortaya kondu ve uygulandı. Savaştan sonra propaganda, bir anlamda toplumlara yeni hayat tarzlarını benimsetme aracı haline getirildi.

Propaganda faaliyetleri başlangıcı itibariyle, siyasî ve askerî mücadelelerin vasıtası olarak kullanılırken, günümüzde ekonomik rekabet ve halkla ilişkiler alanında da çok ön plana çıkmıştır.²

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA İNGİLİZ PROPAGANDA FAALİYETLERİ

Savaş boyunca İngiliz savaş propagandası Dışişleri Bakanlığı'nun kontrolünde gerçekleştirilmiştir. Bakanlık,1914 yılında Wellington House'da savaş propaganda ofisini (War Propaganda Bureau) kurdu ve başkanlığına Lordlar kamarasından, C.F. Mastermann'ı getirdi. 1916 Aralığında Lloyd George başbakan olduğu zaman, savaş

* Genclik Kurmay ATASI Başkanlığı/ ATARIM Genel Sekreterliği- Araş.-Konferansçı.

¹ OSKAY, Ünsal;Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş. İstanbul,1992,s.268.

² BERKES, Niyazi; Propaganda Nedir? Ankara,1942,s.121.

propagandası başında , Albay John Buchan'ın ve vekili C.F. Mastermann'ın bulunduğu Enformasyon Dairesi (Department Of Information) tarafından organize ediliyordu. 1918 Martında ise, başında Lord Beaverbrook'un bulunduğu Enfarmasyon Bakanlığı bünyesinde devam etti. Resmî yapısı ne olursa olsun, İngiliz propagandası “ Wellington House”³ ismi ile bilinmeye devam etti. Wellington House, İngiliz hükümeti çalışanlarının ve akademisyenlerinin, Arnold Joseph Toynbee gibi en parlak beyinlerini kendi bünyesinde topladı.⁴

Dönemin standartlarına göre, İngiliz propaganda çalışmaları önemli bir teşebbüstü. 1917 yılına girildiğinde, Wellington House'ta 54 kişi çalışıyordu. Ayrıca , büro diğer departman ve bakanlıklardan yardım isteme yetkisine sahipti. Wellington House'un 1915 Haziranındaki ilk raporunda, 17 dilde yazılmış yaklaşık, iki buçuk milyon kitap ve broşür yayınladığı belirtilmiştir. 1916 Şubatındaki ikinci raporunda ise, basılmış kopya sayısı yedi milyon olarak verilmektedir.⁵

Birleşik Devletler, İngiliz propagandasının en önemli odak noktası idi. Amerika, iaşe ve moral destek kaynağı ve Almanya'ya karşı potansiyel bir müttefik olması bakımından önemli idi. İngilizler ortak dili konuşmanın getirdiği avantaj ve İngiltere'ye duyulan tarihi Amerikan sempatisini kullandılar. İngiltere'ye olan bu sempati sürekli olarak işlendi. Uygun metaryelleri basabilecek olan müttefik yanlısı gazetelerin listesi dikkatlice oluşturuldu.⁶ İngiliz sempatisini olmayan bazı gazeteler haberlerini İngiliz kaynaklarından alarak yazmaya zorlandı. Çünkü İngilizler Atlantik'ten geçen haberleşme kablolarını kullanılamaz hale getirmişlerdi ve Amerika'nın Avrupa ile haberleşmesi, İngiliz hatı sayesinde gerçekleşiyordu. Bu durum ise, bir nevi İngiliz sansürü anlamına geliyordu.⁷

Başlangıçtan beri, İngiliz Propaganda çalışmaları bir su olarak kaldı; ne İngilizler ne de bir başkası tarafından biliniyordu. Birleşik Krallıktaki kişi ve kuruluşlar ve Birleşik Devletler'deki İngiliz dostları vasıtasıyla İngiliz propaganda malzemelerinin dağıtımı gizlice gerçekleştiriliyordu.⁸

İngiliz propagandasının ana hedefinin Almanlar olmasına rağmen, Türkler'i, özellikle de Amerikadakileri karalamak için yoğun çaba sarfedildi. Bu durumun İngiltere'nin savaştaki düşmanlarına karşı yürütülen topyekün hareketin bir özelliği olmasına rağmen, Türkler'i hedef göstermenin bazı özel nedenleri vardır: İngilizler,

³ ÖZSOY, Osman, Geçmişten Günümüze Yöntem ve Uygulamalarıyla Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma, İstanbul, 1998, s.57.

⁴ McCARTHY, Justin; “ I nci Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandası ve Bryce Raporu” Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu, Ankara, 2000. s.16., BRUNTZ, George C.; Allied Propaganda and the Collapse of the German Empire, Stanford, 1938. SANDERS, M.L. and TAYLOR, Philip M.; British Propaganda during the first World War, 1914-1918. Londra, 1982.

⁵ McCARTHY, a.g.m., s.16.

⁶ SANDERS and TAYLOR, a.g.c., s.108.

⁷ McCARTHY, a.g.m., s.16.

⁸ McCARTHY, a.g.m., s.17.

müttefikleri Fransa ve Rusya ile Orta Doğu'nun savaş sonrasında kendi aralarında paylaşılması için anlaşmışlardı. Bu arada dünyayı Osmanlı yönetimünün bir felaket olduğuna ve Türkler'in egemenliklerindeki topraklarda zalım birer tiran olarak hüküm sürdüklerine inandırmak, bu topraklarda Avrupa kolonileşmesini daha da kolaylaştıracaktı. Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve Birinci dünya Savaşı'nda İngiliz propagandası incelendiğinde “ yüzyıllık tarihte Türkler hakkındaki yalanların iki kaynağından birisinin misyonerler, diğerinin ise İngilizler olduğu”⁹ çok açık bir şekilde görülebilir. Misyonerler ve İngilizler bugün bile inanılan yalanlar yaymak suretiyle, dünya kamuoyunun Türkler aleyhinde önyargılı bir şekilde davranmasına neden olmuşlardır.

Britanya Başbakanı Lloyd George, Propaganda Ofisine özellikle Türkler'e karşı, daha fazla yoğunlaşma emrini verdi. Wellington House'a “ Türkler'in adaletsizliği ve beyhudeliği” ve herşeyden önemlisi “endüstriyel toplumlar üzerindeki tehditleri” konularını işlemesi gerektiğine dair telkinlerde bulundu. Bu propaganda gizlice yürütülmeliydi.¹⁰ John Buchan ise, bu anti –Türk propagandasının idaresini bizzat üstlendi. İngilizler'in 1917'den önce de birçok anti-Türk propaganda malzemesi basmış ve dağıtmış olmasına rağmen, Lloyd George'un doğrudan müdahalesi onlara yeni bir ivme kazandırdı. Buchan Türkler'e karşı propaganda için daha fazla önem verilmesi gereken konuları belirledi.¹¹

İngiltere'de, tüm müttefiklerimizde ve kısmen de tarafsız ülkelerde “Türkler gitmeli” kampanyası düzenlemeliyiz. Eğer Türkiye'nin mevcut şekli ortadan kalkarsa, Almanya'nın savaşa girmesindeki ana hedefi olan “ Doğuya hamle” (Drang nach Osten) başarısızlıkla sonuçlanır. Almanya'nın savaşa girmekteki temel nedenlerinden biri ortadan kalkar. Müttefiklerimiz ve tarafsızlar ile bazı barış kavramlarımız konusunda zorluklar yaşayabiliriz, fakat Türkiye'nin olumsuz pozisyonu üzerinde birliği sağlayabileceğimiz bir noktadır. Vurgulamamız gereken nokta ise;

Küçük Asya ve Mezopotamya'nın sahip olduğu refah ve tarihi zenginlikler;

Türkler'in ticari ve sosyal ilerleme üzerindeki olumsuz etkileri;

Türkler'in egemenliklerinde yaşayan toplulukları yönetim bazında sindirmekteki yetersizlikleri ve başarısız yönetimleri. Buradan harekete, Yahudi, Ermeni, Suriye ve Balkan halklarının yakın tarihte maruz kaldıkları muamelenin bir envanteri ile birlikte tarihi bir tartışma başlatmalıyız.

Din faktörü de ayrıca vurgulanmalıdır. Türkiye şimdiki hali ile, birbirine zıt dinlerin müzesidir ve modern anlamdaki hoşgörü onun devlet geleneğine yabancıdır.

⁹ KİŞİALP, Ahmet Taner ; “ Hangi Tarih” , Cumhuriyet, 21.10.2000.

¹⁰ McCARTHY, a.g.m.,s.17., PARKER, The World in the Crucible, New York, 1915. (Bu kitap, hem Almanlar'a hem de Türkler'e karşı yapılan haksızlık ve saldırıların tarihsel boyutlarıyla incelenmesinden oluşan bir derlemedir. Yazar bu kitapta; Sorumluluğun Türkler'de olmadığını ve Türkler'in uygulamalarının Almanlar'ın Provokasyonu sonucunda gerçekleştiğini açıklamaktadır.)

¹¹ McCARTHY, a.g.m.,s.19.

Türkiye'nin geleceği için detaylı temaları incelemeğe gerek yoktur. Tüm yapmamız gereken; İnsanları şimdiki durumun imkansızlığına ve sorunun çözülmesi gerektiğine ikna etmektir.

Bakanlığın iyi eğitilmiş ve genç yeteneklerinden Stephen Gassele'ye bir dizi görev verildi. Bir uzman olan Arnold Toynbee'ye anti-Türk bir propaganda yürütecek yazarlar hakkında önerileri soruldu. O da detaylı bir liste çıkardı. Listede Mark Skys gibi Orta Doğu üzerine çalışmış profesörler vardı. Toynbee de, "Türkiye'deki Amerikan Misyonlarının işlevi" üzerine yazabilecek bir Amerikalı bulunabileceğini belirtti. Ermenistan'la ilgili konularda bizzat kendisinin ilgilenebileceğini söyledi.¹² Oluşturduğu liste için Toynbee'ye teşekkür eden Gassele, listedekilerle temas kurmak için Buchan'ın kilit adam olacağını söyledi. "Sana konuyla ilgili olarak oluşturduğum kısa bir not gönderiyorum. Bunların içinde konudan haberdar olmayan insanlara ve gazete editörlerine rehberlik edecek şeyler var"¹³. Diye ekledi. Konu işbirliği yapan editörler için bile yeterince açık değildi. Bu durumda gerekli olan şey memorandumun bir hatırlatma olarak bizzat hizmet görmesiydi. Düşmanca bir dille Türkler'in egemenlikleri altındaki Orta Doğu'yu tek başlarına mahvettikleri kaleme alındı. Gassele bu hatırlatma yazısını basit muhakemeli insanlar olarak gördüğü profesörlere ve editörlere yolladı.¹⁴

İngiliz belgeleri arasında en dikkate değer olanı Bryce Raporu'dur. İngiliz Hükümeti raporun kendi propaganda kolu tarafından yayımlandığını hiçbir zaman itiraf etmemesine rağmen, onay vererek, Parlamente'ye bir yayın olarak sunmaktan kaçınmamıştır. Rapor, Parker'ın kurduğu teşkilât vasıtasıyla tüm Birleşik Devletler'de dağıtılmıştır.

Viscount Bryce, Amerikalılara yönelik propaganda için seçilen bir yazardı. Washington'da ünlü bir İngiliz Büyükelçisi olarak görev yapmıştı ve aralarında Başkan Woodrow Wilson'un da bulunduğu politik çevrelerden birçok tanıdığı vardı. Bryce'in "The American Commonwealth" adlı Amerikan tarihini incelediği kitabı 1888'de yayınlanmış ve Amerika'daki akademik çevrelerde ve kamuoyunda olumlu tepkilerle karşılanmıştı. Bunun yanı sıra Bryce dürüst ve Amerikan dostu olarak iyi bir üne de sahiptir. Altında kendi imzasıyla yayınlanan propaganda belgesini değiştiren St. Louis

¹² McCARTHY, a.g.m.,s.19.

¹³ McCARTHY, a.g.m., s.20.

¹⁴ McCARTHY, a.g.m., s.20. Wellington House tarafından finanse edilen ve dağıtılan yayınların kayıtları, "Wellington House Yayınları" listesinde bulunuyordu. Çok sayıda anti-Alman propaganda yayınının arasında, 37 tane de Türklerle ilgili kitapçık ve broşür vardır. Listelerde basın açıklamalarına, makalelere ve diğer belgelere yer verilmemişti. Muhtemelen de propaganda kitaplarının tam bir kaydı yoktu. Söz konusu kitaplar Ermeniler ve Wellington House çalışanlarının eserlerini kapsamaktaydı; hatta bunların arasında yer alan "Şam'ın Ünlü Bedüveni" tamamen hayal ürünüydü. Propaganda için kullanılan konular işe göre değişiyordu: Türkler, egemenliklerindeki toprakları mahveden hükümdarlardı. Diğer bütün dinlerden özellikle Hristiyanlardan nefret eden zalim Müslümanlardı. Her zaman Hristiyanları tehdit etmişlerdi. Ve şimdi, Ermenilere ve diğer Hristiyanlara karşı insanlığa sığmayacak toplu katliamlar, tecavüzler yapmayı planlıyorlardı. Almanlar, şeytanın ta kendisi olan Türkler'in yandaşıydı. Osmanlı İmparatorluğu tebaası, hatta Müslümanlar dahi kurtuluş için İngilizler'i bekliyordu.

Republican şu yorumda bulunmuştur: “Eğer tüm Britanya İmparatorluğu’nda bu ulusun inanmaya hazır olduğu bir kişi varsa, o da James Bryce’dir”.¹⁵

Bryce’ın Türkler’c bakış açısı ılımlı değildi. Şöyle ki;

“Türk Hükümeti son binbeşyüz yıldır insanlığa bu derecede etkisi bulunanların en kötüsüdür. Geçen yüzyılda seçkin bir Avrupalı tarihçinin söylediği gibi (Türkler) ele geçirdikleri yerleri harab eden bir soyguncular çetesinden başka bir şey değildir”. Hiçbir zaman medenileşememişler, uygar bir iradenin icra etmesi gereken prensiplerden hiçbirini uygulayamamışlardır. Yıllar ilerledikçe iyiye gitmeleri beklenirken, onlar daha da kötü olmuşlardır. Türkistan steplerinden Batı Asya’ya gelirken barbarlardı, yüzotuz yıl önce Edmund Burke de onları böyle tanımlamıştı ve devletleri bugün de acumasız ve barbar karakterini muhafaza ediyor.¹⁶

Türkler hakkındaki görüşlerini göz önüne alacak olursak, Viscount Bryce’ın kaleme aldığı “The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire”¹⁷ adlı kitap, bizlere o kadar da tuhaf gelmeyecektir.

Toynbee’nin ilave kitaplarıyla her Bryce Raporu, iyi planlanmış İngiliz propagandasının bir parçasıydı. İngilizler düşmanlarını karalamakta ve savaşın gidişatını derinden etkilemekte çok başarılıydılar. Almanya’ya yönelik faaliyetler Amerika’yı “Gaddarlara” karşı savaşa sokmak için bir araçtı. Türkler’e dönük propaganda ise, Türkler’in gaddar birer katil olduğu yönünde kalıcı bir örnek teşkil ediyor ve önyargı yaratıyordu. Almanlar’a karşı yapılan çalışmalar daha sonra, “Savaş sırasında mübahatı “denilerek bir savaş propagandası olarak nitelendirilirken, Türkler’e karşı yapılan propaganda asla bu şekilde algılanmadı ve yalanlanmadı.

Bryce’ın Almanlar’a ithamları Birleşik Krallık’taki Belçikalı mültecilerin İngiliz ve Müttefikler görevlilerine yaptığı açıklamalara dayandırıldı. Ancak, açıklama yapan kişilerin ailelerini korumak amacıyla isimleri verilmedi.¹⁸ Tüm İngiliz Propaganda malzemelerinde olduğu gibi, Bryce ve Toynbee’nin çalışmalarında tek bir müslümanın ölümüne rastlanmıyordu. Ölenler hep Ermeniler ve Asyalı Hıristiyanlardı. Belirtilen kaynaklara ve amaçlarına bakıldığında bu durum çok açık bir şekilde görünür. Esasen, Türk zulmü söylentilerinin ana kaynakları Amerikalı misyonerler ve Ermenilerdir.¹⁹

Toynbee kendi ismini kullanarak Türkler’e karşı üç kitap yazmıştır. Bunlar; Armenian Atrocities: The Murder of a Nation²⁰, The Murderous Tyranny of the Turks²¹

¹⁵ McCARTHY, a.g.m., s.21.

¹⁶ McCARTHY, a.g.m., s.22, BRYCE, James Viscount; “The Future of Armenia” Londra, 1918.

¹⁷ McCARTHY, a.g.m., s.22, BRYCE, a.g.c., s.407.

¹⁸ McCARTHY, a.g.m., s.23. PETERSON, H.C.; Propaganda for War, Norman, Oklahoma, 1939., s.58.

¹⁹ McCARTHY, a.g.m., s.23. TOYNBEE, The German Terror in Belgium; An Historical Record, Londra, 1917, The German Terror in France, Londra, 1917.

²⁰ McCARTHY, a.g.m., s.27.

²¹ McCARTHY, a.g.m., s.27.

ve Turkey: a Past and a Future.²² Armenian Atrocities isimli kitabında Bryce Raporu'nda kullandığı delil ve kanıtları özetlemiş, ancak iddialarını doğrulamak amacıyla "Kahire'den telgraflar" veya "New York'taki Firmani yayınlarına gelen mektuplar" gibi kanıtlar kullanarak tüm günahı Almanlar'a yüklemek için büyük çaba harcamıştır.

Ancak, İngiliz propagandasının o dönemde hedef seçtiği kişiler I. Dünya Savaşı'nı ve Orta Doğu gerçeğini bilen kişiler değildir. Amerikalılar'ın ve İngilizler'in okuduğu haberlerin hemen hepsi misyonerlerin ve İngiliz propagandacılarının yazdıklarından ibarettir. Ne yazık ki, bu yazılara şartsız bir biçimde inanılmıştır.

İngilizler'in savaş süresince hazırlanmış oldukları propaganda beyannamelerinde savaşın başlamasının asıl sorumlusunun Almanya olduğu ifade edilmektedir. Bu sorumlulukta müttefiklerinin de payı olduğu belirtilmektedir. Bizim de bu incelememizde tam metnini ve açıklamasını vermiş olduğumuz , "Harb-i Azime Dair Bir Hakikat", "Büyük Savaşa İlişkin Bir Gerçek" ve "Harb-i Azime Dair Bir Hakikat (Kısm-ı Sanî)", "Büyük Savaş Üzerine Bir Gerçek (İkinci Bölüm)" adlı Propaganda broşürlerinden;

Almanya ve Müttefikleri'nin 40 yıldan beri gizli savaş hazırlıkları yaptıkları, ağır top ve benzeri her çeşit savaş araç ve gereçlerinin temini konusunda önemli bir mesafe aldıklarını,

Bu savaş hazırlıklarını izleyen dönemde, yani savaş ilanı ile birlik de, başlangıçta bazı başarılar elde ettiklerini, "Belçika", "Sırbistan" ve " Karadağ" gibi küçük ülkeleri mağdur ettikleri ve onlara karşı ezici bir üstünlük kurduklarını,

Almanya'nın komşusu olan bu küçük ülkelere saldırarak işgal etmesi ve bu devletlerin bağımsızlıklarına son vermesini savaşın asıl çıkış sebebi olarak göstermektedirler.

Bütün bu gelişmeler nedeniyle İngiltere'nin mağdur durumda olan bu küçük devletlerin bağımsızlıklarını ve toprak bütünlüklerini korumak için savaşa katıldığını ve savaşın Almanya ve Müttefikleri olan ülkelere kasten başlatıldığı, İtilâf Devletleri'nin ise savaşa girmeye adeta mecbur bırakıldıkları sıklıkla vurgulanır.

Almanya ve Müttefikleri'nin savaşı başlattıktan sonra, içine düştükleri sıkıntılardan kurtulabilmek için kendilerine yeni taraftarlar arama içerisine girdiğini,yeni alternatifler aradığını,Osmanlı Devleti ve Bulgaristan" savaşa sokmak yolunda planlar hazırlamaya başladıklarını,

Almanya ve Müttefiklerinin hazırlanmış oldukları bu plan doğrultusunda, Osmanlı Devleti'nin halifelik makamının gücünden de yararlanmak suretiyle,Afganistan ve Hindistan'daki Müslümanları ayaklandırarak, İngiltere'nin Asya ile olan bağlantısını koparmak amacıyla olduğu,

²² McCARTHY, a.g.m.,s.27.

Tarihi süreç içerisinde, Almanya'nın Osmanlı Devleti alçığında yapmış olduğu çalışmalar anlatılmakta ve Türklüğün hayrına hiçbir yararlı faaliyetinin olmadığı vurgulanmaktadır.

Almanya'nın Osmanlı Devlet adamlarına (İttihat ve Terakki Partisi Yöneticilerine) özellikle de Enver Paşa ve arkadaşlarına rüşvet vermek suretiyle, savaşa girmeye zorlandığı ifade edilir. Burada, Rus ve Türk halkı arasında düşmanlık gerektirecek herhangi bir sebep bulunmamasına rağmen, Almanya ile yapılan birli anlaşma sebebiyle, Goben ve Breslau zırhlılarının Rusya'nın Sivastopol ve Odessa limanlarını bombalattılması ile Osmanlı Devleti'nin de savaşa girmek zorunda bırakıldığı anlatılır.

Osmanlı Devleti'nin asıl düşmanlarının Almanya ve onun destekçisi bulunan İttihat ve Terakki partisi yöneticileri olduğu ifade edilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin savaşa boş yere sokulmasındaki sorumluluğun İttihat ve Terakki Partisi'nde olduğu vurgulanır. Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını devam ettirmesi koşuluyla, toprak bütünlüğüne kefil olduğu açıklanmasına rağmen, İttihat ve Terakki partisi yönetiminin, Almanlarla yapmış oldukları kirlili anlaşma neticesinde keyfi olarak, devletin savaşın içerisinde itildiği ve ülkeyi bir harabeye çevirdiği anlatılır. Enver ve Talât Paşalara sık sık kötü atıflarda bulunularak, İttihat ve Terakki aleyhtarlığını içeren örnekler verilerek, İttihat ve Terakki Yönetimince itaat edilmemesi gerektiği, bu yönetime itaat edenlerin Allah karşısında asi olacağı ifade edilerek, İttihat ve Terakki yöneticilerinin de tıpkı Osmanlı ülkesini sömüren, halkı açlık ve sefaletle mahkum eden Almanlar gibi ülkeden kovulmaları gerektiği nedenleri ile anlatılmaktadır.

Bundan sonra gelişen bir durgunluk ve bağlanma sürecinden bahsedilerek, Almanlar'ın başlangıçtaki başarılarını kesin bir zaferle sonuçlandırmaya bütün güçleriyle çalıştıklarını anlatılmaktadır.

Almanlar'ın bütün bu kesin zafer uğraşlarına karşı, Anlaşma Devletleri'nin yürekli savunmaları ve manevi kuvvetlerinin hiçbir şekilde kırılmadığı ve Almanlar'ı büyük kayıplara uğratarak savaş alanlarında büyük başarılar elde ettikleri, Almanlar'ın başlangıçta almış oldukları yerleri terketmek zorunda kaldıkları yine olaylarla anlatılmaktadır. Alman yenilgilerinden örnekler verilmektedir.

Savaş sonrasında, Almanya ve bağlaşıkları, Avusturya, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti'nin cezalandırılması için hazırlıkların yapılmakta olduğu, dünyada barış kanun ve düzen geri getirilinceye kadar hareketlerine ara vermeyeceklerine dair karar verdiklerini, savaşın gidişatını cephelerden örneklerle ve kazanmış oldukları başarılarla süsleyecek anlatırlar. Örneğin, Fransa'da, Rusya'da, Türkiye'de, İtalya'da, Makedonya'da, Irak'da, Filistin'de, Hicaz'da ve denizde meydana gelen gelişmeler net bir şekilde verilmektedir. Bu cephelerdeki gelişen olaylardan verilen bilgilerde özellikle Alman ve Osmanlı yenilgileri işlenmektedir. Yine bu dönemde, Almanya'nın, Propaganda beyannamelerindeki "zaferin mutlak olduğu" konusundaki söylemlerine bir cevap olarak, zaferin İtilâf devletleri lehine çok yakın olduğu fikri işlenerek, önemli Alman mevzilerinin İngilizler'in eline geçtiği ve Almanlar'ın bir mevziden diğer mevziye atıldıkları abartılı bir şekilde anlatılmaktadır. Hatta İngilizler'in son hücumlarında 25.000 den fazla esir, 257 top, 227 bomba atar, 470

mıtralyöz ele geçirdikleri belirtilmekte ve bu başarılarının İtilâf Devletleri'nin, dünyada barış, kanun ve düzeni geri getirilinceye kadar devam edeceği, Almanlar'ın dünya kamuoyu önünde gerekli cezaya çarptırılacakları anlatılmaktadır.

Propaganda beyannamelerinde; 6 Nisan 1917 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin savaş ilanından sonra, Küba, Panama, Haiti Devletleri Almanya'ya karşı arka arkaya savaş ilanı yaptıkları, Guetamala ve Salvador devletlerinin ise İtilâf Devletlerine gerekli her türlü askeri yardımı yapacaklarını bildirdikleri, Brezilya hükümetinin ise, limanlarında bulunan bütün Alman gemilerine el koyduğunu ve İtilâf Devletleri'nin emrine verdiğini, ordusunu ve donanmasını da İtilâf Devletleri içinde seferber ettiğini, diğer Amerika Devletlerinin de, İtilâf Devletleri ile birlikte hareket etmeye hazır olduklarını, bu arada Çin Devleti'nin de Almanya ile siyasî ilişkilerini keserek, limanlarındaki bütün Alman gemilerine el koyduğunu ve Almanya'ya savaş ilanı için hazırlık yapmakta olduğunu diğer taraftan Almanya'nın tehdidi ile karşılaşan mağdur durumdaki küçük devletlerin de Almanya'ya karşı savaş ilanı için hazır oldukları bildirilmektedir. Bütün Propaganda beyannamelerinde, Almanya'nın medeni dünya devletlerince dışlanmasına aldurmuyarak hala savaşı devam ettirdiğini, yalanlarıyla müttefiklerini oyaladıklarını ve savaşın boş yere uzaması suçuna ortak ettikleri vurgulanmaktadır.

12 Haziran 1918 tarihli bir beyanname, Almanlar'ın Paris'i almak için sürdürdükleri mücadeleyi kaybettiklerinden, İngiliz ve Fransız ordularına karşı başarısız olduklarından hatta Alman ordularının bu ezici üstünlük karşısında, İtilâf Devletlerine karşı Berlin'i savunmak için alacakları önlemleri düşünmeye bile başlamış olduklarını öğünerek anlatılmaktadır. Ayrıca 1918 yılının ilk üç ayı içerisinde İtilâf devletleri'nin Almanlar'dan, Avusturyalılar'dan ve Osmanlılar'dan almış oldukları esir sayısının 100.000'i aştığı, Almanya, Avusturya ve Osmanlı Devleti'nin ordularının ölü ve yaralı sayısının ise, 500.000'i bulduğu söylenmekte ve bu zaman içinde, Almanya'nın dikkate değer bir başarı elde edemediğini, yalnızca İngilizler'in elinden Frestnevi Kasabası'nı alabildikleri anlatılmaktadır. İngilizler'in hazırlayıp atmış oldukları ve 8 Ekim 1918 tarihi taşıyan bir beyanname, Almanya ve müttefiklerinin 1918 yılı içindeki kayıplarına ilişkin sayısal bir açıklama yapılmaktadır. Bu açıklamaya göre İtilâf devletleri ordularının Temmuz ayından başlayarak Ekim ayına kadar geçen üç aylık süre içinde, İttifak devletlerinden toplam, 220.000 esir, 3000 top ele geçirdikleri, İngilizler'in 27-30 Eylül tarihleri arasındaki üç günlük süre içinde, Almanlar'dan almış oldukları esir sayısının 25.000 olduğu, Eylül ayı boyunca devam eden mücadelede İtilâf Devletleri'nin almış olduğu esir sayısının ise, 60.000'i geçtiği açıklanmaktadır.²³ Yine İngilizler'in hazırlayıp atmış oldukları propaganda beyannamelerinde, Almanya'nın büyük müttefiklerinden Avusturya – Macaristan İmparatorluğu'nun yenilgileri de anlatılmaktadır. İtalya'nın İtilâf devletleri blokunda savaşa katılmasıyla birlikte, Avusturya'ya ile olan mücadelelerde elde edilen başarılar anlatılmaktadır. 1916 yılına kadar, İtalyanlar'ın Avusturyalılar'dan almış oldukları esir sayısının, 23.700 civarında olduğu, bunlardan 604'ünü ise subayların oluşturduğu açıklanmaktadır. Yine, 13 adet büyük çaplı top, 23 adet küçük çaplı top, 27 adet bomba

²³ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471,D:195-A/150, F: 16-2.

atar, 417 adet mitralyöz ele geçirildiği bildirilmektedir.²⁴Yine yapılan açıklamalardan birinde, İtalyanlar'ın 19 Ağustos'a kadar verilen mücadeleden sonra, taarruza geçerek, Avusturyalılar'ın uzun zamandır güçlendirdikleri istihkamlarını ele geçirdikleri ifade edilmektedir.²⁵14 Ekim 1916 tarihini taşıyan bir başka beyanname de ise,İtalyanlar'ın 201 km.'lik geniş bir cephede ilerlemesi anlatılmaktadır.İtalyanların bu ilerleyişleri sırasında, Avusturya kuvvetlerinin 24.000 kayıp verdikleri, 24 Temmuzdan Eylül ayının sonlarına kadar, 30.831 Avusturya askerinin esir edildiği büyük bir öğünçle anlatılmaktadır.²⁶ Yine, 1917 yılında hazırlanan Harb-i Azime dair hakikat isimli broşürde, İtalyanlar'ın İlkbahar'ın İtalya sınırlarını çevreleyen dağlardaki karların erimesiyle birlikte, bağlaşıkların Fransa'da başlattıkları saldırıya katıldıklarını,Sonbahar'da, Avusturyalılar'dan Goriçya berkitilmiş şehrini ele geçirerek,Trieste yönünde, İzonzo Nehri'nin doğusunda Avusturyalılar'ın elindeki hakim tepeleri ele geçirdikleri anlatılmakta ve İtalyanlara Trieste yolunun açıldığı belirtilmektedir. Ayrıca, Karso Yaylasında da Avusturyalılara karşı başarılı taarruzlarda buldukları anlatılmaktadır. Mayıs 1917 'den, Temmuz 1917 'ye kadar geçen süre içerisinde, 25.623 Avusturya askerinin İtalyanlarca esir edildiği ifade edilmektedir.²⁷Asıl İtalyan saldırısının ise, 23 Mayıs'ta gerçekleştiği, Goriçya'nın doğusunda denize kadar kırk kilometrelik bir cepheyi içine aldığı ifade edilmektedir. Ayrıca propaganda beyannamelerinde, Bulgar yenilgilerinden de örnekler verilmektedir. 14 Ekim 1916 tarihli bir propaganda beyannamesinde, 29 Eylül 1916 tarihinden itibaren, 2610 Bulgar askerinin esir alındığı, İngiliz kuvvetlerinin Serez-Drama şimendifer hattını keserek ,Serez'i topa tuttıkları ve Bulgarlar'ın Manastır'ı boşalttıkları anlatılmaktadır.²⁸ 11 Eylül 1918 tarihini taşıyan bir başka İngiliz propaganda beyannamesinde ise, Sırplar'ın Manastır'da Bulgarlar'ı büyük bir yenilgiye uğrattıkları, bozgun halinde kaçan Bulgarlar'dan 8000 esir ve çok sayıda top ele geçirdikleri açıklanmaktadır.²⁹ 1916 yılı içerisindeki İtilâf beyannamelerinde ise bilhassa Van, Trabzon, Erzincan, Erzurum ve Bitlis'in Rusların eline geçmesi konuları ele alınmıştır.³⁰ İtilâf devletleri Trabzon'un zaptını Türk cephelerine attıkları beyannamelerde "Trabzon'un müdafaası için gönderilmiş Osmanlı ordularını mukavemet-i şedidelerine rağmen püskürterek binlerce esir ve sayılmaz mühimmat zapt ettik. Şanlı Rus askerleri Trabzon şehrine muzafferiyetle girdiler. Bütün o parlak Trabzon vilâyeti artık Rus olmuştur." Cümleleriyle duyurmuşlardır.³¹ 2 Ekim tarihli bir başka metinde ise Şam'ın düşmek üzere olduğu, alınan esir sayısının 60.000 olduğu kaydedilmektedir.³² 26 ekim 1918 tarihli bir beyanname de kaybedilen Trablusgarp, Rumeli, Arabistan, Irak, Filistin, Suriye, Kudüs,

²⁴ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:195-A/ 150,İ:6-38.

²⁵ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:195-A/ 150,İ:8-12.

²⁶ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi,K:383, D: 644/1525,İ:1-2.

²⁷ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi,K:3471,D:195-A/150,İ:6-37

²⁸ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:383,D:644/1525,İ:1-2.

²⁹ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:5103,D:28/264,İ:9.

³⁰ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K: 394, D:643-A/1559, İ:1-22, K: 4391, D: 157/48, F:3-4

³¹ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K: 3443, D:195/45, İ:7-2, K:394, D: 643-A/1559, İ: 1-15s

³² Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K: 3471, D: 195-A/150, İ: 16-2, K: 394, D: 643-A/1559, İ: 1-88

Şam, Mekke, Basra, Bağdat vilâyetleri tek tek sayıldıktan sonra Halep, Konya, Bursa hatta İstanbul kaybedilinceye kadar beklenilecek midir? Diye sorulmaktadır. Türk milletini tamamen ümitsizlik batağına sürüklemek ve kayıtsız şartsız İngilizler'e teslim almayı teşvik için Türk ordusunun kayıpları abartılı rakamlara aktarılmış ve sözde bir dostluk ve barış anlaşması teklif edilmiştir.³³

EK : 1

İNGİLİZ PROPAGANDA BEYANNAMELERİNDE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI:

Harb-i Azime dair bir hakikat³⁴

Hükümet-i Osmaniye, akvam ve kabail-i Arabiyyeye neşr itdiği tebliğat-ı kazibede, Hicazda melik-i Hicaz Şevketlü Şerif Hüseyin Hazretlerinin asakirine galebe çaldıklarını Almanya ile müttefikleri Avusturya, Bulgaristan ve Türkiye'nin umum sahne-i harblerde muzaffer olduklarını ve sulhün yakında Almanya ve müttefikleri lehinde akd idileceği serd idilmektedir. Aynı menbadan huruc iden tebliğat, Mısır'la Hicaz'ın yine Memalik-i Osmaniye'nin bir uzvunu teşkil ideceğini ve buna müşabehesiz hesabsız eracif dahi neşr idilmektedir. Şevketlü Hicaz Melikinin Türkiye'ye karşı İstiklaliyetini ilan ideliden beri Türk kuva-yı askeriyesinin silsile-i felaket ve hezimetlerini Arabistan ahali bizzat görmekte veya öteden beriden vürüd iden hevadisden istihbar itmekte olduğundan hükümet-i Osmaniye'nin tebliğatını tezkibe pek de lüzum yokdur. "Cidde" "Mekke" ve "Taif" in zat-ı hazret-i mülukaneleri tarafından suret-i zabt-ı ve mevkü mezkur edeki kuvva-yı Osmaniye'nin Suret-i imha veya esareti sizlerden gizlenmez. Medine civarında Türkler'in vaziyetinin gittikçe nasıl fenalaşmakta olduğunu Şerif Abdullah, Fazl ve Ali Beglerin taht-ı kumandasında bulunan Türk kuvvetlerinin Medine'ye çekilmesi Hicaz Demiryolunun müteaddid defalar kat'ı idilmesi ve'l hasıl Medine'deki Kuva-yı Osmaniye'nin Suriye'ye doğru fırar idebilmesine kadar meskun bir iktisab itdiği sizin ma'lumunuz olsa gerek Türkiye ve müttefikleri galib³⁵ gelmekte iseler, Yemen ve Asir'de bu kadar tenakus itmiş olan Türk kıtaatına bunca aylardan beri niçün bir imdad gönderilmiyor! Bunca zemandan beri Türkiye ile münasebet ve irtibatı kat' idilen bu kıtaat sahne-i harblerde cereyan iden vekal'iden kemalcn bi haberdirlcr. Anların akıbeti mukadderdir. Şayed içlerinden bazıları harbin nihayetine kadar yaşamağa müyesser olursa anlarda suhuletle düşmanlarının ellerine birer taama olacaktırlar.

Bunları hep kendi gözlemlerinizle gördünüz veyahud Arabistan vukuatını görenlerden tahkik edebilirsiniz. Fakat harb-i hazır dolayısıyla dünyanın aksam-ı sairesinde vuku' bulan birçok hadisata dair Arabistan'ın bazı aksamına doğrudan doğruya havadis idhal itmek

³³ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K: 3471, D: 195-A/150, f: 19-5

³⁴ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, f:6-18 (Broşürün birinci sayfasının başlangıcı)

³⁵ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, f:6-18 (Broşürün birinci sayfasının sonu)

müşkil olduğundan iş bu satırlar arasında sizi geçen sene zarfında cereyan iden vukuatdan haberdar itmeği münasib gördük.

Fakat, geçen senenin vekayiiine temamiyle ihata ve idrak idebilmek için bundan evvel geçen veka'i muhtasırın zikr itmek icab idiyor, Şöyle ki;

Almanya ve müttefik kuvviesi Avusturya kırk seneden beri mahramane hainane harbe hazırlanmakta olduklarından, ma'lum asker ihzârı ve ba husus ağır top vesair her nevi edevat-ı harbiye tedariki cihetlerinde bir mevki-i mümtaz ihrâz itmişlerdi. Bu istihzaratı müteakiben onların haincesine harb ilân itdiklerinde bazı muvaffakiyat-ı ibtidaiyyeye nail ve neticede, "Belçika" "Sırbistan" ve "Karadağ" gibi memalik-i sagirenin hakkından gelmeğe muvaffak olmuşlardı. Bundan maada "Fransa", "Rusya" ve "İngiltere" ve Almanya'nın etvâ-ı sulhperveranesine inanmakta evvelkine³⁶ kıyasen hazırlıksız bulunmakta olduklarından Almanya ve müttefik; Avusturya bunların ordularını bir mesafe için gerüye çekilmeye mecbur itmişti. Fakat, Fransa, İngiltere, ve Rusya askerlerinin mücahedat-ı deliranesi düşman sürülerini savletini tevkif ve tard iderek onu mevazi'-i müstahkeme dahilinde harb itmeğe mecbur itmiştir ki, düşman bundan sonra bu mevazîin bir adım ilerisinc bile ilerlemeğe muvafik olamamışdır. Binaberin Almanya'yı geriye, kendi hududu dahiline atmak ve ba'deten vuku' bulan hucumuyla kazanmış olduğu muvaffakiyettenden mahrum itmek emeliyle İngiltere, Fransa ve Rusya Kemal-i faaliyetle istihzarat-ı harbiyede bulunmuşlardır.

İşte, bundan birkaç ay sonra asıl büyük harb başlamış bulunuyordu. Türk hükümet-i itihadiyesi Alman rüşvetiyle cezb idilerek kadim müttefikleri ve hayırhahları bulunan İngiltere ve Fransa'ya karşı devlet-i Osmaniye namuna hainane harb ilan itdiler. Gerek İngiltere ve gerekse Fransa, Türkiye bi taraflığını muhafaza idib, dostluk yolundan ayrılmadığı takdirde, temamiyet-i mülkiyesini te'min ve tekeffül ideceklerini defaatle hükümete beyan itmişlerdi.

Fakat, hakan-ı sabıkı hall' iden ve muhalif şer'i ve dini olarak kendisine İslâm süsti viren, o dinsiz İttihat ve Terakki cemiyeti evet, şeriat-ı İslâmiyye'yi "tecdid" iden bu cemiyetü ve hükümet-i laine Alman altınları ve Alman vaadleri ile cezb idilerek Rusya, Fransa ve İngiltere Düvel-i Müttefikiyelerine karşı ilân-ı harb itmiştir. Türk Milleti'nin bu mütegalibelere muti' bulunduğu şu hengamede bile, İtilâf Hükümetleri Türk Milleti'ne karşı bir fül-i husumanede bulunmamışlar ve ancak, bi'l mecburiye³⁷ Türk Milleti'ne karşı harbe girişmişlerdir. Türk Milleti, mütegalibeden Enver, Tal'at ve Cemal Paşalar'ın ellerinde alat olmanın ceza-yı sezasını herhalde görecektir. Türkiye'nin şimdiye kadar çekinckde olduğunu ve bundan böyle çekeceği felaketlerin sebab-i yeganesi ancak bu eşhasdır. Bu ilân-ı harbin neticesi olarak Ruslar Kafkas'dan Osmanlı Ülkesi dahiline savlet itdiler. Ve "Oltu" ile, "Sarıkanuş" Mevki'lerinde bir Osmanlı ordusunu kamilen mahv itdiler. Bu iki muharebede elli bin (50.000)'den ziyade, Türk Askeri esir ve iki Kafkas Kul Ordusu'na aid bütün top, cebhane ve edevat-ı harbiyye Ruslar tarafından iğtinâm edilmiştir. İngilizler de "Basra" 'dan Irak cyaletine dahil olarak Türk Ordusunu

³⁶ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-19 8 (Broşürün ikinci sayfasının sonu)

³⁷ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-18 (Broşürün üçüncü sayfasının sonu)

“Şeyh Sa’id” ,”Kut-ül-ammare” beldelerinde ve Fırat ile Dicle Nehirleri sevahilinde mağlub itmişlerdir.

Bu esnada Almanya’nın Avrupa’da ihraz itmiş olduğu muvaffakiyat-ı ibüdaîyye İtilâf Devletleri’nin Türkiye’ye karşı hareketine bir fasıla virmesini müstehak bulunduğu zorba-ı cezaiyenin te’hürini mucib olmuşdu. İngiltere ve Fransa deha vesai’i harekâtın tatbik ve inkişafına muntazıran İstanbul civarında, Gelibolu Şibh-i Ceziresi’nde büyük bir ordu ihrac itdiler. Burada altı ay zarfında şedit muharebeler cereyan etmişdir: Türkiye payitahtını kurtarmak için cephe-i harplerinden en büyük kuvvetlerini çekmeye mecbûr olmuştur. Mevani’-i tabiiye ve mesaip-i arziye İngiliz ve Fransız ordularının Gelibolu’nun ilerisine geçmesine mani’ olmuşsa da bu cephede yüz binden ziyade Türk kurban ve binlercesi de esir idilmişdir. Nihayet bu kuvve-i seferiyye Türk ordusunu atıl bir halde bırakarak anın Mısır’a hücum etmesini,³⁸ Kafkas’ı istilâ eden ve Ruslar’la Irak’a müstevli olan İngilizler’in geriye tard edilmesine mani’ olmuşdur. İngiliz ve Fransız orduları kısmen gaye’i asliyelerine idrak itmeğe Gelibolu şibh-i ceziresinden geri alınmış ve kuva-yı mezkûr e’nin bir kısmı yine Türkiye’ye savlet idmek üzere Mısır’a ve kısm-ı mütebakisi diğer cephe-i harplere sevk idilmişdir.

Geçen sene iptidasındaki vaz’iyet-i umumiye hülâsa idildikde, görürüz ki;

1. Fransa’da : Almanlar, memleketin içerisinde dar bir sahada ilerlemişler, fakat, bilahare, harekâtları “müstahkem siperler muharebesi” ne munkalib olarak, bir adım bile ilerlemeğe muvaffak olamamışlardır.

2. Rusya’da : Almanlar’la Avusturyalılar memleketin dahiline doğru haylice ilerlemişler, fakat, Fransa’da olduğu gibi burada dahi siperler dahilinde müstahkem mevzi’ler ahz itmeğe mecbur olarak ilerlemek hususunda sarf itdikleri gayret mahkûm-ı akâmet olmuşdur.

3. İtalya :Bu esnada, İtalya dahi İtilâf cihetine İtilhak itmekle, Cenubi Avusturya’nın muntika’ı cibaliyesinde biraz ilerlemiş, fakat Fransa ve Rusya’da olduğu gibi, burada dahi harb-i siper muharebesine münkalib olmakla hiçbir taraf ilerlemeğe muvaffak olamamışdır.

4. Türkiye: Mısır’a karşı hareket iden bir küçük Türk kuvve-i seferiyyesi Suveys Kanalı’nda mağlub idilmiş ve büyük mikyasda tahriki tevatür idilen³⁹ kuvve’-i seferiyye İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin Çanakkale’ye vaki’ olan hücumuyla akim bırakılmışdı. Bu meyanda Ruslar Kafkas’dan ve İngilizler Irak’dan memlekete dahil olmakda ve harekât-ı taarruziyelerine devam için kuvva-yı imdadiye beklemekte idiler.

5. Denizde: İngiltere kuva-yı bahriyesi İtalyan, Fransız ve Rus donanmalarıyla birlikte sath-ı deryada bulunan bütün Alman vapurlarını temizlemiştir. İbtida-yı harbden beri bir tek Alman ticaret vapuru bile denizi aşmağa muvaffak olamamışdır. Bunun neticesi kaht-u va’la Almanya ve Avusturya ve müttcfiklerinin sefalct ve iflâsa doğru tedricen tekerlenmeleridir.

³⁸ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-19 (Broşürün dördüncü sayfasının sonu)

³⁹ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-20 (Broşürün beşinci sayfasının sonu)

Geçen sene'nin ibtidasında vaz'iyet bu merkezde idi. İ'tilâf Devletlerinin kuva-yı harbiyeleri gitdikçe neş-vü-nüma bulunmakta olduğundan Almanya için gayr-i kabil-i ictinab olan ma'lubiyete mani ve kafîl muzafferiyet bir harekete azim etmek elzemdi. Almanya ve müttefikleri bu son kurşunlarını sıkıtları halde yine kendi lehlerinde bir muvaffakiyet-i askerîye elde idememişlerdir.

İşte bu harekete Almanya geçen sene'nin ibtidasında teşebbüs itdi ve toplamış olduğu orduya karşı müdafaa etmek imkân haricinde olduğunu yüksek sesle bütün alemce ilân ederek Fransa'nın büyük ve müstahkem bir şehri olan "Verdun" kalesine savlet itdi. Dörd aydan ziyade bir müddet için bu mezbahaya gayet kesif asker kitleri sevk ve şundiye kadar misli işidilmemiş azim bir miktarda cebhane sarf etmişdir. Almanya gazetelerinin bir ağızdan mezkûr kal'anın sükûtunun karib-u muhakak bulunduğundan bahs itmelerine rağmen "Verdun" bugüne kadar⁴⁰ sükût etmemişdir. Bununla beraber yukarıda arz idildiği vechile Almanlar dört ay mütemadiyen, tarihinde nâ mesbûk müdhîş zâyiate düçâr olmuşdur. Fransızlar da ağır zâyiat görmüşlerse de onların müdafaa'ı cesûrane ve kuvve'î ma'neviyeler, hiçbir suretle kırılmamışdır. Mürûr zamanda Almanlar'ın hücumu basitleşerek vasıl olunan netice, Fransız hatlarının cüz'î bir kısmının hasara uğraması yarım milyondan ziyade Alman askerinin cerh ve itlafı binlercesinin esir edilmesi ve Fransız kal'asının evvelki rasanet ve muhabbeti ile mevkünde bulunmasıdır. Almanlar, Fransız Kal'asına vaki' olan bu hücumun adem-i muvaffakiyetiyle neticelendiğini görerek Avusturyalılarla birlikte Cenûb'da İtalyan mevazi'i müstahkemcine karşı aynı taaruzla müşabih bir hareketde bulunmak üzere ve İtalyan hududunu yarararak muzafferden İtalya'ya dahil olacaklarını "Verdun" de olduğunu ki, bütün alemce ilân etmişlerse de neticede ancak Fransa'da uğradıkları, akibete giriftar olmuşlar ve misli işidilmemiş cebhane ve insan sarfiyatına rağmen, İtalyan mevzi'i yarılammışdır. Bil'akis İtalyanlar cebhenin bu kısmına yeni bir ordu tahrik ile, Avusturya Ordusunun cenahlarına taarruz ederek, onu hudud haricine atmışlardır.

Almanya geçen sene zarfında başka bir taaruzla daha teşebbüs etmiş ve kısmen muvaffak dahi olmuştur. Bu taarruz sulh ve serbest-i müdafaaları cihetine ittihak iden ve "Romanya" tesmiye olan memleket-i sagireye karşı vuku bulmuştur. Romanyalılarla meskûn- ve "Transilvanya" namı ile ma'ruf vasi bir kıt'a Avusturya boyunduruğu altında bulunmakta idi. Romanya ahalişi kendi milletdaşlarının ilelebet ecnebi boyunduruğu altında zulüm görmesine karşı göz yummadıklarından Avusturya'ya⁴¹ ilân-ı harb etmişlerdir. Romanya'nın birkaç ay daha sulhu muhafaza idebilmesine vekaiyin müsaade etmemesi hakikaten şayan-ı teessüfdür. Avusturya ve Almanya kuva-yı askerîyesi kafi derecede tenakus etmemiş iken, Romanya'nın ilân-ı harb etmesi Alman, Avusturya ve Bulgarlar'a mevki-i coğrafiden istifade ile, kendisine karşı kahhar bir kuvvet sevk ve bu suretle bir küçük hükümete daha, savlet etmek fırsatını bahş etmiştir. Romanya'nın vüsati sagiresinden maada mevki-i coğrafisi de, fevkalade düşmanlarına elverişli idi. Zira gayet uzun, düşman taarruzlarına ma'ruz bir hududa malik olub, bu da cenub-u Bulgaristan ile

⁴⁰ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-20 (Broşürün altıncı sayfasının sonu)

⁴¹ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-21 (Broşürün yedinci sayfasının sonu)

tahdid ve garben dil şeklinde bir kısmı Avusturya dahiline uzanmış ve bu suretle, şimalden, cenubdan ve garbden, hücumlara ma'ruz kalmıştır.

Hülâsa: Avusturya, Bulgarya ve Almanya kuvvetleri aynı zamanda Romanya'ya üç istikametten taarruz etmekle, memleketin dil şeklinde olan bütün kısmını istilâ etmeğe ve Romanya'yı zâiyat-ı azîmce uğratmağa muvaffak olmuşlardır. Fakat, Romanya, mahv olmazdan evvel, Rus kîta'atının yardımına yetişerek memleketin bütün şark kısmını kurtarmağa muvaffak olmuşlar ve en nihayet Fransa ve Rusya'da olduğu gibi burada dahi, muharebe bir "siper muharebesi" halini iktisab ederek, ilerlemelerine ma'nî olunmuştur. Görülüyor ki, Almanya, Belçika, Sırbistan ve Karadağ'da vaki' olduğu gibi, Romanya'yı dahi ortadan kaldırmağa muvaffak olamamıştır. Romanya ordusunun kısm-ı azamî, mütefikleri Ruslar tarafından ihzar ve işgal idilen mevaki'e çekilmiş ve şimdi yeniden tanzim ve teslihi edilmiş oldukları halde, mevazi-i müstahkemelerinde, csurane harb etmekde ve Almanya'nın yevm-i inhidamının Verdün'de gaib iddikleri yerleri istirdad için, hazır ve amade bulunmaktadırlar.⁴² Aynı zamanda, İtilaf hükümetlerinin müstevlilere karşı, taarruz hazırlıkları metinane inkişaf ve sükunetle tekemmül etmektedir.

İtilaf Hükümetleri hücumlarına geçen sene, Haziran'ın 1'inde başlamışlardır. İlk hücum, Ruslar tarafından Avusturyalılar'ın İtalya'ya hücum etmek için, en zayıf bıraktıkları noktaya tevcih edilmiştir. Almanlar ve Avusturyalılar'ı, Rusya'nın henüz hucuma hazırlanmamış olduğunu zannederek, "Goriçya" tesmiye edilen bu cepheden bi'l-havf kuvvetlerini çekip, İtalya'ya hücum etmeği tasavvur etmişlerdi. Fakat netice ne kadar hata itmiş olduklarını gösterdi. 10 günlük bir muharebeden sonra Ruslar, Avusturya hududunu kamilen yarak, hududu aşular. Ve Avusturyalılar'dan iki eyalet, müteaddid şehir ve kal'alar (mesela; Goriçya, Bukovina, Eyaletleri, Çernoviç Stanistlav ve Haliç şehirleri vesair şehirlerle birçok köyler) zabt ve dört yüz binden ziyade esir olarak binlercesini maktul ve mecruh bırakmışlardır. İğtinam edilen top, tüfeng ve atların miktarı la-yüat ve la-yühsadır.

Fransızlarla İngilizler dahi en ziyade ehemmiyete haiz olan garp cephesinde "Som" Nehri civarında taarruza geçtiler. Bu taarruzdan maksad, büyük ve müstahkem şehirler zabt etmek olmadığı gibi, Alman ordusuna kat'i bir galebe çalmak da değildi.

Gaye-i asliye mümkün mertebeye ziyade miktarda Alman mahv ve itlaf etmekdi işte bu gayeye muvaffakiyetle vasıl olundu. Alman ordusu 50 km den ziyade bir cephe üzerinde geriye atılarak bir çok köy ve kasabalar ellerinden bir bir istirdad edilmiştir. Yarım milyondan ziyade Alman maktul ve mecruh⁴³ düştüğü gibi yüzbinden ziyadesi de esir düşmüş ve azim miktarda top mütefik orduların eline geçmiştir.

İtalya da yukarıda arz edildiği vechile Avusturyalılarının hücumu def edildikten sonra geçen Ağustos ve Eylül aylarında İtalyanlar taarruza geçerek, onlardan "Goriçya" şehir-i müstahkimini zabt ve bunun daha ilerisinde Avusturya erasına dahil olmuşlardır.

⁴² Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-21 (Broşürün sekizinci sayfasının sonu)

⁴³ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-22 (Broşürün dokuzuncu sayfasının sonu)

Binanaleyh senenin evalih-i hengamında Alman ve Avusturyalıların hücumları her tarafta müthiş zahiyatla def edilmekte, Rus, İngiliz ve Fransız ve İtalyan taarruzları her cephede muvaffakiyetle neticelenmekte, azim miktarda Alman katl ve imha edilmekte ve en nihayet ricata mecbur kalmakta oldukları bedaheten görülmekte idi. Bu hareket-i taarruziyeye ancak şimalde hüküm ferma olan şiddetli kışlarda kar, yağmur, scyl (Sel) gibi büyük miyastaki harekâta mani te'sirat-ı hevaiyye vukuunda fasıla virilmekte ve hatta şimdiye kadar düşman üzerinc icrâ idilen tazyik, hiçbir cephede kesb-i bataat etmemektedir. Şimdi ise istihzaratım (Geçen seneki gibi kısmen değil belki kat kat tefevvükle) ikmal etmiş olan İtilaf orduları, gittikçe kuvvetden sükût eden Alman ordusunu daha ziyade tahrib için ilkbaharı beklemektedir.

Müttefiklerin kuvvetçe tefevvuku hakikaten düşmanın kuvve-i maneviyesinin tezelzülüne badi olmuştur. Kış imtidadınca büyük miyasyda harekât icrası kabil olmadığından İngiliz ve Fransızlarla ehemmiyet-i taliyeyi haiz mütevali hücumlar yapmaktan geri kalmamışlar ve bu suretle düşman saflarını gittikçe seyrekşirmişlerdir. Bu kabilden, geçen Kanun-ı evvelde,⁴⁴

Fransızlar “verdün”de Almanlar’ın teşebbüs etdikleri o muhteşem hücumun vukuu bulduğu sahnede Almanlar’a karşı hücum ederek üç saat zarfında onlardan 11.000 esir olmuşlar ve mütebakisini de on ay evvel icra etmiş oldukları taarruzun mebd-i hareketine tard etmişlerdir. Kar ve çamurla mestûr olup “Verdün” den deha fena bir sahne teşkil eden “Sum” Nehri cephesinde de, İngilizler kanun-u evvel ibtidasında, parlak bir hücumdan sonra Almanlar’ın “Bomon” ve “Sen Pier” istihkamlarını zabt etmişlerdir ve 8.000 den (sekiz binden) ziyade esir almışlardır. Bundan sonra İngilizler mütemadi baskın ve küçük miyasta hücumlarla mevzülerini ileri sürmüşler ve kanun-u sani zafında 1.300, Şubat zarfında 3.000 esir almışlar ve akibet bugün görüyoruz ki, Almanlar üzerlerine icra edilen şedid tazyikatın tesireyle iki seneden beri, tahkim ve müdafaa ettikleri mevaziin büyük bir kısmını, daha büyük felaketlerden ictinaben tahliyeye mecbur kalmışlardır. Bu satırların yazıldığı sırada, Almanlar, ricat veya fırar ederken İngilizler’in eline uzun bir silsile-i müstahkeme ile seksen ile yüz kadar kasaba ve köy bırakmış olduklarına ve İngiliz kuvvetlerinin daha ziyade ilerlediklerine dair peyde pey malumat gelmektedir. Geçen Temmuzdan beri Sum Nehri cephesinde İngiliz ve Fransızlarla Almanlar’dan birkaç yüz köy ve kasaba ve 130.000 den ziyade esir almışlar ve Almanlar’ın gaib ettikleri mevaki istirdad için icrâ idtikleri akurâne mukabil hücumların hepsini de def etmişlerdir.

Şimdi, asıl sahne-i harplerde böyle veki-i azime Cereyan itmekte iken Türkiye ve civarındaki memalikde güzerân iden hadisata bir göz atalım.⁴⁵

İbtidayı harbde ittihad ve Terakki hükümetinin Mısırın fethine dair nasıl serseriyan ve hayalperverâne beyanatda bulunmuş olduğu herkesçe ma’lumdur. Bu dinsiz hükümet, daha ileriye giderek bu rüyasının tahakkuku için dünyadaki bütün memalik-i İslamiyeye rüesasını iştirake da’vet etmişti. Ya’ni şeyh Sunusi’yi Mısır’a garbden savlet Darfur emirini “Sudan”a Cenub’dan hücum ve Accm şahı ile Afganistan

⁴⁴ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-22 (Broşürün onuncu sayfasının sonu)

⁴⁵ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-23 (Broşürün on birinci sayfasının sonu)

Emirini, İngiltere ve müttefiklerine karşı cihad ilan etmelerini teşvik etti. Neticcede İran Şahı, Acemistan Emiri vesaire rü'esası İslâm bu teklifi lâyük olduğu istihkarla karşıladılar. İngiltere, Rusya ve Fransa da bunlara merbûd olan memalikde sakin müslümanlar ise, bil'akis tabi' oldukları hükümetleri istilzam ve himaye ettiler. Yalnız, Sunusi ve Darfur ahalişi gibi, cehalet ve inzivada yaşayan bazı müslümanlar İstanbul mütgallibelerinin kendilerine kurmuş oldukları pusuya düşerek tedbirsizliklerinin ceza-yı sezasını çekmişlerdir.

Evvvela, Sunusi'yi ele alalım: Şeyhül Sunusi Seyyid Ahmed Dersaadete intisabını i'lân ile, garbdan Mısır'a karşı hücumu kalkmış ve Türk kuvvetleri ile, yakında Kahire'de kavuşacağını bi-milhaba aleme i'lân etmişti. Bunun üzerine, Mısır'dan küçük bir kuvvet ifraz edilerek, Sunusi'ye karşı hareket ettirilmiş ve "Matruh" ile, "Selum" mevkiilerinde Sunusi taraftarları ma'lub edilmeğe perişan bir halde çölün içine sürülmüştür. Sunusi'ye iştirak itmek hatasını irtikab iden, birçok Bedeviler onu terk etmişlerdir. Zira, temin-i ma'ışet için, onların Mısır'dan idhal ettikleri erzak ve hubûbat harb dolayısıyla idhal⁴⁶ edilemediğinden hepsi de, mahsulsüz kalmışlardı. Sunusi Alayına iştirak idüb, İngilizler'e kaşı isti'mal-i silah iden, Bedeviler ancak, İngiltere hükümeti'nin hiss-i merhameti (ve kendi kendilerine erzak ve elbise tevziini) sayesinde açlık ölümünden kurtulabilmişlerdir. Şeyh Sunusi kuva-yı mütebakiyesi ile, "bahriye" ve "dahle" Vahalarına çekilmiş ise de, geçen sonbaharda buralardan dahi yüzlerce esir bırakarak def edilmiştir. Bundan sonra, yanında bulunan baş kumandanı ile birlikde, binden az bir kuvvete malik olduğu halde, daha uzakda "Sive" Vahası'na iltica etmişse de, geçen Şubat'ın evailinde seyyar bir kol iki yüz kilometrelik susuz bir çölü aşarak, Sunusi'ye bu müstahkem mevziinde hücum itmekle, 800 kişiden ibaret olan bakiye-i kuvveti ma'lub edilmiş ve içlerinden beşi Türk zabiti olmak üzere, 200 kadar maktul ve mecruh zaiyat verdirilmiştir. Sunusi tarafından "Sive" Vaha'sında indihar edilmiş olan erzak ve edevat-ı harbiyenin kaffesi İngilizler'in eline düşmüştür. Şeyh Sunusi bu son melceinden de tard edildikten sonra "Sahra" Çölünün münzevi mahallerinde bir seyyah-ı garib gibi, dolaşmağa başlamıştır. Bunun Amucazadesi hakiki Sunusi, Şeyh Seyyid Mehmed İdris, daha ibtida da, Seyyid Ahmed tarafından müttefiklere karşı i'lân edilen harble, hiçbir harble alakası olmadığını beyan etmişti. Şimdi ise, kendi dindaşlarının başına geçerek ve müttefik devletlerle bi'l müşavere Seyyid Ahmed tarafından irtikab edilen hatanın ta'mirine say-u gayret etmektedir.

Asi "Darfur" Emirine gelincli, bu dahi, fena yola sapan Şeyh Seyyid Ahmed'den daha büyük bir muvaffakiyete na'il olamamıştır.

Müslüman Mısırlılar'dan mürekkeb⁴⁷ bir kuvvet "Darfur" Emiri'nin kuvvetini kamilen mahv ve 23 Mart 332 senesinde payitahtı olan "El-Faşır" Şehrini işgal etmiştir. Emir, bir çete ile birlikde, meydan-ı harbden fırra muvaffak olmuşsa da Mısır Sultanı'nın muzaffer kıtaatı tarafından ta'kiben Teşrin-i sani'nin altısında "Darü's-selâm" civarında vaki' müsademede katl edilmiş ve avanesinden sağ kalanlar esir edilmiştir. Darfur Eyaleti ahiren Sudan Hükümetine rabt edilmiş ve bu vak'a kendi ahalisinin kemal-i mescretini mucib olmuştur.

⁴⁶ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-23 (Broşürün on ikinci sayfasının sonu)

⁴⁷ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-24 (Broşürün on üçüncü sayfasının sonu)

Mısır'ın şark Cebhesinde, Türkler dahi, izzet-u vekarlarını tatmin için geçen sene zarfında bir teşebbüsde bulunmuşlardır. 18.000 kişiden ibaret bir Türk kuvveti "El-Ariş"⁴⁸ den, İngilizler'in müdafaa hatlarının bulunduğu "Romani" mevkiine kadar çölde ilerlediler ve İngilizler'le temasa geldiler. Burada Türkler (4.000'den ziyadesi gayrı mecrûh olarak İngilizler'in eline esir düşmek şartıyla) 9.000 kadar asker gaib etdiler. Ağustos'un dördünden sekizine kadar, devam eden bu muharebede Türkler, Mağlubiyet-i kahhariyeye duçar oldular. Vc "Bi-Abd" 'a kadar ta'kib itdiler. Bundan sonra İngilizler "Tur-u Sina" içinde ilerleyerek, Kanun-u Evvel'in on dokuzunda "El-Ariş"i istirdad itdiler. İngilizler daha ziyade ilerleyerek, "Mağzaba" da bir Türk kuvvetine hücum ile, kamilen mahv itdiler ve 1600 kadar esir aldılar. İngilizler harekât-ı taarruziyelerine yine devam iderek, "Refh" deki Türk muhafaza kıtaasına aynı suretle hücum etdiler ve 1900.000 asker esir alarak, mütebakisini mahv itdiler ve bu suretle "Tur-u Sina" 'nın istirdadını ikmal itdiler. "Bir-i hasene" ile, "Necl" mevkiilerinde bulunan Türk Postaları dahi kezalık⁴⁸ İngilizler tarafından esir edilmişlerdir. Şimdiki halde İngilizler hududu aşarak Filistin küt'asına dahil olmak üzeredirler. Türkler, Birü's- Sebi'nin garbında, "Velî Şeyh Neveran" civarında 50 kadar, müstahkem mevazi ile himaye edilen kuvvetli müdafaa hatları ihzar edib, hareket-i taarruziyeye ma'ni olmağa say' itmışlerse de, csasen kuvve-i maneviyeleri bozulmuş olan, bu kıtaat İngilizler'in taarruzuna karşı burada dahi müdafaya cesaret edemeyerek geriye, yani, Birü's-Sebi'nin şimaline ve Kudüs-ü Şerif istikametüne ricat etmektedirler. İngiliz teyyareleri Türkler'in veche-i istikametlerini tarassud ve keşf itmekte ve gicc gündüz şimendifer merkezlerine katarlara ve ordugahlara bombalar yağdırmakta ve iras ettikleri ağır zaiyatla Türkler'in zaten gaib etmiş oldukları kuvve-i maneviyeye bir de ycis ve nevmidi ilâve etmektedir. Daha Şark'da, Irak'da, İngiliz kuvvetleri bir müddet sukunet ve aramadan sonra taarruza geçmişlerdir. Geçen sene, Nisan ayında, "Kut-ül Ammare" Kasabası'nda bir İngiliz kuvveti adeden faik Türk kıtaatı tarafından bir müddet muhasara edildikten sonra naçar teslim mecbur olmuştu. İşte bu sene, Şubat nihayetinde mezkûr "Kut-ül Ammare" Kasabası büyük bir savletle istirdad edilmiş ve vâki olan muharebede 50.000 kişilik bir Türk Ordusu hemen mahvi edilmiştir. Binlercesi maktul ve 7.000'den ziyadesi esir edildiği gibi, mütebakisi de mukahhararan 130 km'c bir mesafe genisinc gayr-i muntazam bir halde çekilmişlerdir. Adetleri 50.000 ne kadar tenzil eden bu firariler, Bağdat kapılarına kadar takib edilmiş ve Mart'ın 11'inde, İngiliz ordusu refakatinde umera-yı Arap dahi olduğu halde,⁴⁹ bu tarihi şehre bilâ mukavemet dahil olmuştur. Şimdi münhezim Türk kuvvetleri Bağdat'ın fersahlarca şimalinde de tutunamayarak Musul'a doğru ta'kib edilmektedir.

Daha şimalde Ruslar "Oltu" ve "Sarıkamış" muzafferiyetlerinden sonra geçen scenenin evailinden taarruzlarını tekrar ile gayet, mevazı atlamışlar ve Karla mestur dağları aşarak Türkler'in meşhûr "Erzurum'un kebirini" bi'l hücum zabt itmışlerdir. Burada 3. Osmanlı Ordusu'nun kısm-ı azamı mahv edilmiş ve binden ziyade top iğtinâm edilmiştir. Ruslar, Harekât-ı taarruziyelerine devam ile, "Trabzon", "Erzincan" ve "Van" şehirlerini velhasıl heman bütün Ermenistan'ı yed-i teshirlerine geçirmişlerdir. Bu muvaffakiyetden

⁴⁸ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-24 (Broşürün on dördüncü sayfasının sonu)

⁴⁹ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-25 (Broşürün on beşinci sayfasının sonu)

sonra, Ruslar daha büyük harekât-ı taarruziyede bulunmak emcliyile zabt ettikleri tahkim ile meşgul-u mevazi olmuşlardır.

Türkler yine bir fesat çıkarmak niyetiyle İran dahiline yeni bir kuvvet salıvermişler ve de, Ruslar ahiren bu orduyu “Hemedan” ve “Kırmanşah” Eyaletleri’nde dışarı-ı hezimet ederek gayr-i muntazam bir halde geriye hurûca doğru takib etmektedirler.

Görülüyor ki, Türkler, Alman altunlarından ve Alman topraklarından gördükleri bütün muavencte rağmen geçen sene zarfında ma’lubiyet ve felaketten başka bir şey elde etmediği felaket yüzünden Devlet-i Osmaniye’yi sezâver olduğu cezadan kurtaracak hiçbir a’mal yoktur.⁵⁰

Avrupa, harb-ı azimi telhis idildikte bunun şimdiiye kadar, üç safha geçirmiş olduğu görülür.

Birinci safha; Kurk seneden beri gizlice hazırlanmakta olan Almanya ve Rusya’ya karşı haincesine ilân-ı harb ve bila-sebebe Belçika’ya hücum etmişlerdir. İngiltere Belçika’nın bi taraflığını bi’l müahede derûhde etmiş olduğundan, onların imdadına yetişmiştir. Almanlar’ın istirahat-ı harbiye cihetiyle, rüchaniyeti kendilerine haylice muvaffakiyet-i ibtidaiyye temin etmiş ise de müttefik askerlerini müdafaa-yı kahramananeleri onların bir muvaffakiyet-i kat’iyye istihsal amelerine mani’ olmuşdur.

İkinci safha: Birinci safhayı ta’kib iden bir sukunet ve fasıla devresidir. Almanlar bu müddet zarfında muvaffakiyat-ı ibtidaiyyelerini katı bir muvaffakiyete isal etmek için her nev’i vesait müracaat etmişlerdir.

Üçüncü safha; Geçen senenin kısm-ı azamını işgal eden devredir. İtilâf orduları bu devrede mükemmelen mücehhez ve müsellağ oldukları halde meydan-ı harblerde büyük muvaffakiyetler kazanmışlar ve Almanlar’a dehşet engiz zaiyat iras etmişlerdir. Buna rağmen Almanlar o kadar kuvvetli bir halde bulunmakta idiler ki, müttefikler bu devre esnasında, Almanlar’ın ibtidâ-yı harbde elde ettikleri fevaidi istirdâd itmeğe muvaffak olamamışlardır.

Dördüncü safha şimdi başlıyor: Müttefikler eslihcaca Almanlar’a kat kat faiktiler. Almanlar’ın dey-i zaiyat ve aldıkları çarete, hevalinin bir yekune balığ⁵¹ olduğundan şimdiki halde, orduları adet ve kuvve-i maneviye cihetiyle, müttefik ordulardan dün bir mertebededir. Aynı zamanda gerek Almanya ve gerek müttefikleri bulunan memalikdeki gayr-i muharib ahali de, açıklıkla tehdit edilmektedir. Mağlubiyetin gayr-ı kabil-i ictinab olduğunun gören Almanlar, İtilâf sevhale uğrayacak olan herhangi bir vapuru tahte’l bahirlerle gark edeccklerini ilan etmek gibi, harekât-ı mezbuhaneye müracaat etmişlerdir. Beyne’l milcl cari olan kavanin-i harbi keen lem yekün hükününde tutarak, sath-ı deryada seyr-ü sefer iden bunca hayatlara karşı fülü cinayeti irtikab etmekle, Almanya kendisini ölüme mahkum eden İtilâf ablukasını def etmeğe muvaffak olacağını zan etmiştir. Fakat bunun da neticesi; dünyadaki bi-taraf hükümetin kendini kavanin-i medeniyye dahilinde yaşamağa gayr-ı layık add iderek, kendisine (Almanya’ya) karşı ilân-ı husumct itmeleri

⁵⁰ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-25 (Broşürün on altıncı sayfasının sonu)

⁵¹ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-26 (Broşürün on yedinci sayfasının sonu)

gibi maksada büsbütün me'kus semere vermiştir. Bi -taraf hükümetlerden hiçbiri Almanya'nın bu yeni vapur gark etmek politikasını tasvib etmemiştir. "Cemahir-i müttefikiye-yi Amerika" Almanya ile, kat'ı münasebat iderek, Alman taht'el bahirlerinden kendi ticaret sefinelerini siyanet için, teslih etmekte, mavera-yı Asya'da bulunan "Çin" dahi, "izzet ve vakar sahibi bir millet Almanya ile münasebat-ı dostanede bulunamaz. "Yolunda beyanatda bulunarak ahiren kat-ı münasebat itmiştir. Gerek Avrupa ve gerek Ccnuh-ı Amerika'daki bi-taraf hükümetlerin ekserisi, Almanya'ya şedidül lisan protestolar göndermişler ve bu hareketleriyle yukarıdaki iki devleti imtisal etmek ihtimalinden pek de ba'id bulunmadıklarını zimmen ihtar etmişlerdir.⁵²

Netice-i kelâm: Harb-i Umumi bir müddet zarfında, Almanlar'la müttefiklerinin galibiyetiyle neticelenmeyecek sulh, hak ve intizam-ı dünya yüzünden katıyyetle, yerini buluncaya kadar İtilâf orduları, Almanya, Avusturya Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye'nin te'dibine devam edecekler ve bu uğurda bütün varlıklarıyla istihzaratlarını isti'mal edeceklerdir. Hatta şimdi halde bile, İtilâf hükümetleri Almanya, Avusturya ve müttefiklerinin kuvveti her ne kadar tenzil etti ise de, yine azim olduğu itraf ederler. Bunun için müttefiklerin (İtilâfın) muzafferiyeti ile, aram ettikleri şerait dahilinde bir sulh aktinin gayet karib bulunduğunu, söylemedi mübalağadan ari olamaz. Katıyyet ve sıhhatle söyleyebileceğimiz bir hakikat varsa, o da, Almanya'nın şimdiye kadar dört milyondan ziyade ve müttefiklerinin de ona nisbetle, zaiyat vermiş olduklarıdır. Yalnız, Romanya'nın istilâsı müstesna olmak şartıyla, Almanya ile müttefikleri geçen sene zarfında, hiçbir muvaffakiyet kazanamamışlardır. Fakat müteaddid hezimetlere dışar olarak yarım milyondan ziyade esir vermişlerdir. Almanya müttefiklerin ablukası ile, gittikçe boğazlanmakta, hiçbir Alman gemisi seyr-ü sefer edememekte ve açlıktan vuku' bulan telefata kuvve-i dahiliyesi peyder pey kesb-i zaaf etmektedir. Almanya bina-yı askerîyesinin temelinden hedmi için takarrüb itmekde olan cidal-i azim her ne kadar gayet çetin ve hun-rizane olacaksa da, akıbet-i Almanya mukadder olan tali'ine visalden, kurtulamayacaktır. Avusturya'nın zaiyatı ve kahtalık dolayısıyla ahâlisinin telefâtı Almanya'nunkilerden daha dehşet averdirdir. Bulgaristan ise küçük bir memleket olup, nazar-ı mütalaa almağa deçmez.⁵³ Fakat bu dahi, hamilerinin sükutu ile, çökecektir. Türkiye'ye gelince:

Eğer İstanbul serdergelerinin arzusuna teb'an irtikab itmiş olduğu cinayati hayz-ı faale komazdan evvel, biraz düşünselerdi, bulunduğu şu hal-i elimanede celb-i merhamet edebilirlerdi. Fakat Suriye'de Arab ve Ermenistan'da Hristiyan milletlerinin onlardan gördüğü korkunç zulümler adalet diye, feryat ediyor. Suriye'de ta'kib edilen usul ahaliyi kahtallıktan mahv etmek maksadına ma'tufdu. Türk kumandan Cemal Paşa, Müslüman ve Hristiyan bütün ma'sum Arap Milletini tedricen kahtallıktan ölmeğe mahkum etmiş ve şimdiye kadar yüz binden ziyade Arap böyle feci bir tali'e uğramışlardır. Arap Milleti'nin

⁵² Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-26 (Broşürün on sekizinci sayfasının sonu)

⁵³ Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, F:6-27 (Broşürün on dokuzuncu sayfasının sonu)

şu hicranlı saatlerinde, Melik-i Hicaz Hazretleri'nin hem cinslerini tahlis için böyle zalim bir hükümete karşı ilân-ı istiklâl teşebbüs etmesi şayan-ı istiğrab görülebilir mi?

Ermenistan'da takib idilen usul daha müdhiştir. Zavallı ahali İstanbul Hükümet-i İttihadiyesinin emri ile, ölüme mahkum edilerek birkaç ay zarfında adedi beş yüz binden dîn olmayan biçare, Ermeni kısmen kılıncdan geçirilmiş, kısmen Trabzon sevhilinde boğdurulmuş ve kısmen de çaylara atılmıştır. Ermeni kadınları dahi tasavvuru mümkün her türlü tecavüz ve hayasızlığa ma'ruz kalmıştır. Fakat "Kerbela" da mukaddesatı telvis (Televvüs) ve, "Medine" de T'ürbc-i Hazret-i Peygamberiye Zevar-ı İslâm tarafından, şimdiye kadar takdim edilen hedayaı sirket iden, o dinsiz İstanbul hükümeti bu harekât-ı habiscesiyle üzerine celb ittüğü kin ve garazı his itmekte ve kendisini bekleyen tali'i derpiş etmektedir. Bir Türk Ordusu "Sina" 'da, bir diğeri "Irak" da ve bir üçüncüsü de, Ermenistan'a ifa edilmiştir. Müteaddid Türk fırkaları dahi, alelacele kendi zalimleri bulunan Almanlar'ın Avrupa Cephesinde imdadına gönderilmiş olmakla bu fırkalar kendi memleketlerinin müdafaası için yok hükmündedir. Yemcn ve Asir'de bulunan Türk kıtaatının Türkiye ile münasebet ve irtibatı aylardan beri kat idilmiş ve Hicaz'ın mütebaki kısmında bulunanlar, Melik-i Hicaz Hazretleri tarafından peyder pey tenkil idilmektedir. Fakat bütün bu saydıklarımız Türkiye'nin gelecek aylar zarfında hükümeti hazıra yüzünden uğrayacağı felaketlerin mukaddemesinden başka bir şey değildir.

Mart 31 Sene 1917

İş bu risalenin tabı esnasında Amerika Cemahir-i müttefikasının Almanya'ya karşı ilân-ı harb ittüğü resmen istihbar edilmiştir.

7 Nisan sene 1917⁵⁴

⁵⁴ Genelkurmay ATASİ Başkanlığı Arşivi, K:3471, D:150, f:6-28 (Broşürün yirminci sayfasının sonu)

Propaganda Activities And Ottoman State in The World War I

ABSTRACT

The impact of the propaganda activities entered in the agenda during the World War I. It is a fact that at the beginning of the war, there was no state which managed its propaganda activities from the center. During the war process, in Germany, England and France, there existed propaganda organization due to the gained experiences. For that reason, between 1914 and 1918, the war of propaganda became much important as the war, and it was used systematically as a tool in the war. This war indicated that to get a victory in the military and economic area, the nation of propaganda takes an important role which can be considered as the brake of moral situation of the enemies, while ours increased.

As it was maintained that first of all propaganda was used systematically as a weapon. The main reason behind this situation was that, in 1917, two English pilots were taken by Germans due to propaganda movement and they were sent to prison by Germans for 10 years. In 1923, in Lahey, it was accepted that propaganda movement can be made in the war. Major reasons of the propaganda that was used in the WWI can be listed as: to increase the national sense of citizens against the enemies; and in the war, to increase the sense of soldiers while decreasing the enemy's and to show the neutrality of their public opinion.

In the WWI, the media became an important factor, which created public opinion and it was used by the governments to show their rightfulness and to show what they can get when they became the winner of the war. For that reason, under these circumstances, the unbelievable propaganda movements began.

As a result of the examination of this propaganda wars, during the historical process, it was seen that the most important lie was the British about the Turks.

For that reason, we decided to examine the British propaganda movements in the World War I according to documents and articles in ATASE.

KEY WORDS:

Ottoman Empire

WWI

British Propaganda

Media

Announcement